

LA «NEMOURS 88»

conte de **Pere Calders**

il·lustrat per **Ranyay**

LA lletra de la rentadora va fer vessar el vas.

—Estem escurats —em digué la meua dona—. I encara falten deu dies per a acabar el mes!

Tenia una indignació continguda, feia un esforç visible per aguantar-se, com si la catàstrofe domèstica s'hagués produït sense que ella hi tingués res a veure. Semblava que ho temia de feia temps i que la badada era meua.

—Vam comprar la màquina perquè tu no paraves —vaig dir-li—. Jo ja sabia que no la podríem fer entrar al pressupost.

Es va treure un paper arrugat de la butxaca de la bata. Hi havia escrit tot de números, amb el llapis de les celles, i afirmà que la Cleo ens sortia molt més cara. La Cleo era una noia de Llevant que ens rentava la roba abans de la mecanització; es va casar amb un paleta del Sud que havia fet fortuna a la Costa Brava, i aquesta era la causa de la crisi provocada per la rentadora elèctrica.

—El sou, rai! —raonà la meua muller—. La Cleo era de molta vida, i els dies de bugada

hauria esperat una ocasió més propícia. Però tal com es plantejava el dilema la mare de l'Elisenda («Ets o no ets home!») vaig optar per l'actitud valenta, procurant que els negres pressentiments no se'm coneguessin a la cara.

El senyor Arambell tenia la virtut de la intuïció. Sovint endevinava els pensaments del seu interlocutor i anticipava les respostes a les preguntes, amb un joc mental brillantíssim. Jo crec que aquest era el secret del seu èxit; tot i que era incòmode de tractar-hi; tanmateix, l'home es desfeia en amabilitats i mai no negava audiència.

Fos perquè el senyor Arambell era molt àgil d'esperit, o perquè jo duia pintada al rostre la meua intenció, el cert és que em va escometre prenent el timó de la conversa. Amb prou feines vaig tenir temps de saludar-lo, que ja m'havia fet seure en un gran sofà, m'havia donat un cigarret i me l'encenia amb un encenedor de gas de flama alta. Sense esperar que jo badés boca, el senyor Arambell em digué:

—Realment, la vida puja. Però on comença la pujada? Qui en té la culpa?

Em vaig quedar parat, no sabia que dir-li.

—Apa, home —insistí ell—. Qui en té la culpa?

—Potser els impostos indirectes —vaig arribar, de resultes d'una lectura recent.

—No, home, no! La pujada de la vida comença als domicilis particulars i la culpa la teniu vosaltres. S'ha prescindit de l'art d'ajustar-se a un pressupost i només es veuen esbirades de braç i mànigues curtes. Tan bonic que és dir: «Guanyo tant, doncs passo amb tant», amb l'antiga dignitat dels nostres avis. Cregui'm, no s'hi amoini més. El mal és aquí. Porta dietari d'entrades i sortides, la seva senyora?

—No.

—Ho veu? Això indica que no administren. No pot saber de cap manera si guanya o no guanya prou.

Vaig reaccionar, tot alçant-me una mica i fent palanca amb les mans:

—Miri, senyor Arambell, deixis de coses... Jo, el que sé, és que pels volts del dia vint se'ns acaba el sou. I com que treballa el mes sencer, estic segur que hi ha una pifia grossa...

—Ara ve amb mi! —em va interrompre ell—. No és que el sou no allargui, és que se'ls ha escurçat el calendari.

Vam passar uns moments de tibantor, més que res pel meu posat adust. Sense floridesa, vaig dir-li que necessitava un augment, i ell em contestà que amb això no descobria res de nou, perquè per a millorar tothom és bo.

A la sala contigua al despatx del director hi havia la «Nemours 88». El tècnic estranger que la muntava entrà sense trucar i volgué saber si s'encenia un llum de sobretaula. El senyor Arambell va prémer l'interruptor dues o tres vegades, i sí, anava bé. El tècnic en va tenir una alegria, qui sap per quina misterio-

—Ni la seva ni la meua. Ho deixarem en braços de la ciència. Preguntarem a la «Nemours 88» si el sou que guanya vostè és correcte.

Vaig trobar que s'arriscava massa, per la tendència que tots tenim de sobreestimar-nos. Però alhora, se'm feia una barreja entre l'admiració pel progrés i la desconfiança —un fenomen diari— i no em vaig poder estar de dir-li que la màquina era nova a la casa i que no comptava amb els elements necessaris:

—Ella què sap! Contestarà de bòlit!

El tècnic es va picar. No era estrany, perquè les màquines són com les bestioles i qui les tracta assíduament els posa molt d'afecte. Quant a les dades, digué que només necessava uns detalls administratius i explicacions sobre el meu càrrec.

Em van desbordar. El senyor Valls, el comptable, proporcionà l'extracte de la nòmina que m'afectava, i jo mateix, dòcil i encuriosit, vaig cantar la relació de les meves aptituds professionals. L'enginyer va fer unes quantes passades de targeta blavosa per la «Nemours 88», la qual, de moment, perforava la fitxa d'aquí d'allà.

Havien despertat de ple la meua tafaneria. «A veure per on es despenjarà, aquesta», pensava. El senyor Arambell no les tenia totes. El coneixia prou per saber que preparava excuses per a tenir-les a punt en el cas que la màquina reconegués els meus mèrits. «Va de prova», diria. Com si el sentís: «Encara s'ha d'escalfar. Li falta impregnar-se ben bé de l'esperit de l'empresa.»

Finalment, el tècnic brandà la targeta, la qual, segons ell, ja tenia tots els forats del problema. Amb una actitud solemne —els estrangers són afectats i teatrals— va ficar-la en una ranura xucladora i la cartolina desaparegué de la vista. Llavors, unes bobines grises amb una cinta blanca; començaven a giravoltar, tan aviat cop a la dreta com cap a l'esquerra, amb unes estrebades convulsives.

—La veig molt nerviosa —vaig dir.

—El qui està nerviós és vostè —em replicà el tècnic.

Va fer una correguda a l'altre extrem i entomà un full que sortí disparat de la «Nemours 88». Hi donà una ullada i va passar-lo al senyor Arambell, que no podia dissimular un cert neguit. Ho dic perquè li tremolava el bigoti, com sempre que feia un esforç per controlar-se.

—S'ho mira al revés —l'avisà l'enginyer—. En aquesta cara hi ha els símbols de l'operació. El resultat és al dors.

El director tombà el full, i, de cop i volta, va il·luminar-se-li el rostre. Em vaig veure perdut.

—Miri si anàvem bé! —va dir—. Resulta que vostè guanya nou pessetes amb setanta-cinc cèntims coma quatre de més cada trimestre.

Em va ensenyar el paper, on hi havia es-

—Coma quatre —completà ell.

Va adoptar de sobte un to seriós i cordial a la vegada, i afegí:

—Apa, apa! Domini's. Aquí no ha passat res. Tan amics com sempre, i a treballar amb fe. A veure si en un futur pròxim podem donar a la màquina informes més estimuladors.

Mentre deia aquestes paraules, m'empenyia suauement cap al seu despatx. Tot passant, va amanyagar el llom de la «Nemours 88». Jo tenia l'esperit lluny d'allí i només pensava com ho explicaria a l'Elisenda, que sempre ha estat refractària a la mecànica.

* * *

L'Elisenda m'ho va fer contar dues vegades, de tan gros que ho trobava.

—Com és possible que t'hagis deixat entabanar per un tros de ferro? —deia.

La seva mare comentà que els homes somliron i jo, a contracor i gairebé sense adonar-me'n, em vaig sorprendre fent l'elogi de les computadores electròniques:

—Aquestes màquines valen centenars de milers de pessetes. Potser milions i tot, ja heu veïeu...

—Au, home, au! —digué l'Elisenda, bracejant—. Quan els amos les compren, és que ja saben que aniran a favor seu.

menjava com una serp. Deia que el safareig li obria la gana. Ah! I els regalets! Ara una combinació, ara unes sabates... Ja saps que si no la teníem contenta deixava la roba groguenca.

Així i tot, la Cleo ens permetia d'arribar a fi de mes, amb angúnies, però hi arribàvem. Anava a replicar amb arguments testimonials, quan l'Elisenda m'aturà el braç —que tenia a mig alçar, amb un gest destinat a donar patetisme a la frase— i prosseguí:

—Mira, no dissimulis. La qüestió és que cobres una misèria i busques excuses per a no atacar de front. Així no podem continuar... Parla amb el director, explica-li la situació i demana-li un augment de sou.

Aleshores, sortí el cas del cosí de l'Elisenda, que diu que guanya vint-i-cinc mil pessetes mensuals i només treballava els matins, venent perfumeria a domicili. Jo no m'ho creia. No està bé que ho digui, però el noi tenia una cara d'espalmat que l'havia de perjudicar per força. Anava sempre fet un figurí, i com que era solter i quiet de caràcter, amb poca cosa en devia tenir prou. Ara, li havia quedat la llegenda de les vint-i-cinc mil pessetes amb mitja jornada i el feien servir per a amargar-me. Quan no me'l recordava l'Elisenda, me'l duia a la memòria l'olor de l'aigua de colònia i cada dia, una hora o altra, em veia obligat a evocar la imatge d'aquell mínim exemplar de l'espècie humana.

—Ja no et demano tant —anava dient l'Elisenda—. Amb vint mil pessetes m'accontentaria. No dius que l'empresa no pot prescindir de tu i que no pares en tot el sant dia? Doncs, que s'hi conegui!

* * *

La companyia d'assegurances on jo treballava no era de les més grans ni de les més petites. De mitjana en amunt, diríem, amb tendència a créixer. Feia poc que havien comprat un cervell electrònic, amb una computadora «Nemours 88» que es veu que, un cop asserenada i concixedora de la mena de feina, faria meravelles. De moment havia trasbalsat tota la casa, perquè entre la instal·lació i les provatures, tothom estava pendent de com es destaparia aquell prodigi científic. El senyor Arambell, el director, s'ho havia pres amb un aire triomfalista, i, a desgrat de la força sindical pròpia de l'època, ens amenaçava:

—Quan això s'engegui —deia—, sobranan una colla de ganduls.

I el què és el poder de suggestió: cadascú es creia que el tret el tocava de ple i tots ens miràvem la «Nemours 88» amb basarda. Era, doncs, un moment inoportú per a plantejar reivindicacions salarials i si no hagüés estat perquè l'Elisenda m'empenyia, és segur que

sa relació entre el llumet primari i la «Nemours 88».

Per desgràcia, la breu escena va distreure el director de la conversa cabdal i em calgué tornar-lo al solc, recordant-li la meua situació. Em va mirar amb fixesa, i, en comptes de respondre'm a mi, s'adreçà a l'enginyer i va preguntar-li si la «Nemours 88» ja tenia ús de raó.

—Plenes facultats! —exclamà l'altre—. Només li falta una mica de rodatge, però ja pot afrontar preguntes senzilles. Ara convé un període de prova perquè no se'ns esveri i vagi agafant confiança.

Aleshores, el senyor Arambell em tornà a mirar i digué:

crita amb xifres vermelles —precedides d'un signe negatiu— la quantitat esmentada.

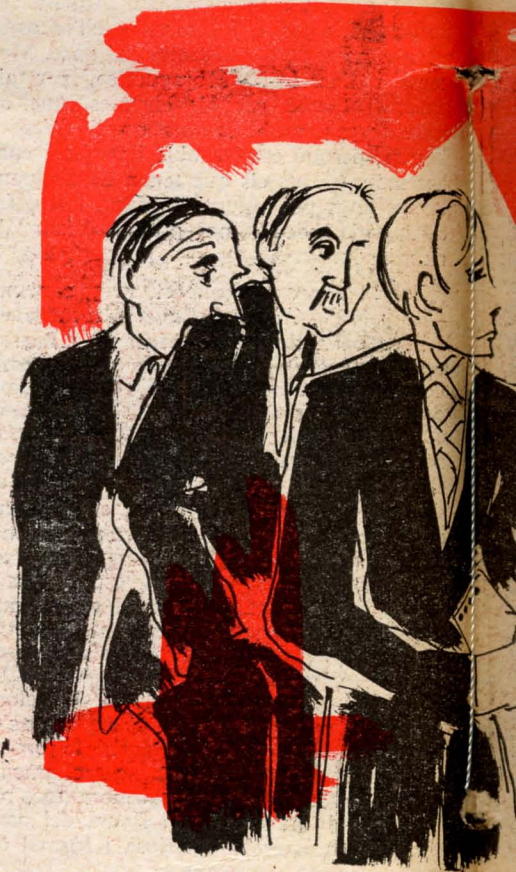
—I els tres mesos d'on han sortit? —vaig preguntar, amb la veu trencada.

—Hem computat les dades d'agost, setembre i octubre darrers —va respondre el tècnic.

El senyor Arambell, que ja havia reprès el seu aire deseixit, va dir-me que no m'amoïnés, que no em descomptarien res:

—Ho deixarem així. No som negres, nosaltres. Però espero que vostè hi posarà més interès.

—No vull favors —vaig contestar-li, amb molta dignitat—. Cada mes li donaré personalment la part que correspongui a les nou pessetes amb setanta-cinc.

Les dues dones tenien una visió simplista de la ciència i no es deixaven impressionar. Tot ho reduïen a un món d'àrea petita, concret i a l'abast, on cada cosa tenia un pes propi independent del pes general de la massa terrestre. En el fons, jo estava ressentit contra la «Nemours 88» i no em va costar gaire de cedir a la temptació dels càlculs elementals.

—Això és com les conserves —digué la mare de l'Elisenda—. Els números de llauana no seran mai tan bons com els fets a mà.

—A més —vaig afegir-hi jo—, han preguntat a la màquina coses que, a dreta llei, me les havien de preguntar a mi. Però això els fa por, perquè si jo parlés els baldaria...

—I qui és la màquina per ficar-se amb la gent? A veure! Que la duguin aquí i que obri la porta ella quan truquen els cobradors!

L'Elisenda estava indignada. Li brillaven els ulls només de pensar en la suposició, i m'arrossegà.

—I tant! —vaig exclamar—. I si no, que el senyor Arambell li preguntí si el sou de director és poc o massa. Estic segur que no s'atreveiria.

De sobretaula, la «Nemours 88» ja s'havia convertit en una bèstia negra i el senyor Arambell era un paràsit social. La idea de posar-los tots dos en pugna em produïa una dolça excitació. El sol fet d'haver-ho dit m'amorosia la ferida, i, en els comptes íntims, calculava que la indispensable autoritat masculina, davant els meus i a casa, es refeia del cop rebut.

* * *

El mal és que les bravates s'han de sostenir. Aquella mateixa tarda, a l'oficina, vaig buscar conversa amb un xicot de la secció de carter, un jove seriós i de moltes lectures, que era socialista i entenia en la qüestió dels drets dels treballadors. Per desgràcia, en una altra faceta de la seva personalitat admirava el maquinisme, i no em va ocultar el seu respecte per la «Nemours 88». Però quan vaig plantejar-li el cas de si havíem de passar tots per la màquina i sotmetre'ns resignadament a les rebaixes que ella proposés, es va commoure per la part que podia tocar-li i arriscà la teoria que, si molt convé, la «Nemours 88» ja venia arreglada de fàbrica, perquè tot

hom sap que les respostes giren segons el vent de qui paga les preguntes. I quan vaig dir-li que pensava demanar al senyor Arambell que, en un acte d'estricta justícia, ajupis al criteri electrònic el seu sou de director, el meu company s'hi va engrescar. Ni mai que li ho hagués dit, perquè a partir d'aquell moment es convertí en l'ombra de la meua consciència. Una cosa és la grata escalfor que proporciona un propòsit temerari, i una altra de ben diferent és la por d'ha-ver-lo de dur a terme.

—No ho deixis refredar —em deia el meu company—. Jo, de tu, l'empredria de seguida.

Estic segur que tenia la morbosa il·lusió de la topada, amb el confort de saber que ell en quedaria al marge. Normalment no teniem gaire tracte, però des d'aleshores cercava qual-sevol pretext per acostar-se a la meua taula i preguntar-me si aniria de debò o totes tornaria aiguapoll. D'altra banda, a casa em feien mala cara cada vegada que, després d'uns interrogatoris enervants, responia a l'Elisenda i a la seva mare que estava a l'aguait d'una oportunitat favorable. «Romanços! —em deien—. El que passa és que no t'atreveixes».

Entre corcò i corcò, vaig arribar a creure que quedaria llest per tota la vida si no feia el pas, i un matí, excitat pel diari —uns guerrillers viet havien enfonsat un destructor

és que a vegades ho semblàvem, perquè ens fèiem unes travetes impressionants.

Vacilà —ja era molt!— i en aquell moment va entrar l'enginyer en electrònica.

—Ja em treu divisions de setze xifres! —digué—. No tenen res per donar-li?

Vaig mirar el director amb una mirada desafadora i ell l'aguantà virilment, perquè per defectes que tingués era tot un caràcter. Estic convençut que en el fons li passava el que m'havia passat a mi: el guanyà la secreta esperança que, vista científicament, la seva importància ressaltés amb números concrets. Va aixecar-se i donà l'ordre de posar l'operació en marxa. Repregué l'aplom, i, ja que hi era, decidí de moure's amb l'arrogància d'un senador romà. Però a mi em feia sentir, ultra la superioritat jeràrquica, que era insensat estirar el voraviu de les túniques imaginàries.

Es repetí l'escena de la recopilació de dades. La «Nemours 88» s'empassava les targetes com si fossin bresques i brinza suaument. A l'hora de l'expulsió del dictamen, quan el tècnic anava a fer una correguda cap a la ranura de sortida, el senyor Arambell fou més ràpid i caçà el full al vol. Com que jo estirava el coll per veure alguna cosa —almenys, el color de la quantitat marcada—, el director es va girar a mitges i alçava el paper, acostant-se'l a la cara per tapar-me la visual.

—Apa, bah! —vaig dir-li—. Ha quedat bé?

I el senyor Arambell, que per un instant tingué el front i les celles amb les arrugues de la concentració, va distendir tots els músculs facials. Doblegà el full se'l va ficar a la butxaca i va mirar-me com si jo tingués el cap de vidre i em pogués llegir els pensaments.

—Sap què m'agrada de vostè? —em preguntà.

Era el clàssic ardit d'esquitllar les respostes amb interrogacions introduïdes subrepticament a la conversa.

—No. Què?

Hi vaig caure, perquè sempre ve de gust recrear-se amb l'exposició de les gràcies pròpies.

—Doncs, m'agrada la seva tenacitat —digué ell—. Tornem al meu despatx.

Just en el marc de la porta, es va tornar i s'adreçà al tècnic:

—Desconnecti-la de seguida i vingui'm a veure d'aquí a un quart.

Aquestes paraules em van esparpillar, i, un cop asseguts a la gerència, vaig dir al senyor Arambell que si no posava les cartes damunt la taula em reservaria el dret d'opinar que havia tret bola negra.

—Una de les càrregues més pesades de la feina directiva és la falta d'interès del personal —contestà ell, en un to didàctic—. Cregui'm que quan surt algú com vostè, que es belluga amb ansies de flotar i envesteix a cegues, em desperta simpatia. No puc fer-hi més. Però, deixant de banda les diferències socials, sóc més gran que vostè. ¿Em permet de dir-li una cosa?

—Digui, digui...

—Doncs, vostè és una mica tòtila.

Em vaig aixecar de la butaca, realment ofès. Procurant asserenar-me, vaig replicar-li que era molt fàcil d'excedir-se refiant-se de l'obligada prudència dels subalterns.

—Però no m'ensenyarà la targeta, no! —vaig afegir—. La «Nemours 88» els deu haver enfonsat!

Sense obrir boca, es va treure el full de la butxaca i me'l va allargar. A la cara dels resultats, hi havia una sola ratlla:

STOP! REVISIÓ URGENT. EM FALLEN ELS DECIMALS.

Se'm van envermellir les galtes, sota els efectes de la planxa.

—Senyor Arambell: això és inhumà... M'ha caçat com un pardall!

Pausadament, m'explicà que un director ha de mantenir tothora en suspens l'ànim dels altres.

—Això que en diuen enjòlit, m'entén? —proseguí—. Si no, estariem perduts. Ara, el qualificatiu d'inhumà l'haurà de retirar, perquè un bon director és com un pare pedaç. Ahir mateix em va costar d'adormir-me per culpa dels problemes de vostè. Vinga donar-hi tombs. «Cada u dona de si el que pot —rumiava—. El fet que una persona sigui curta no vol dir que hagi de quedar desemparada.» I sap què se'm va ocórrer?

—No —vaig respondre, amb una esclatxa d'esperança enmig del desconcert.

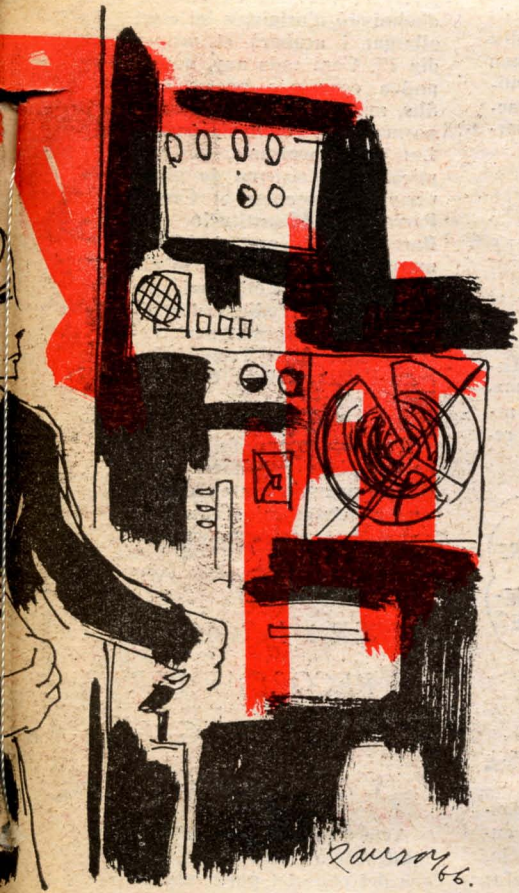
—Doncs, que li deixaré fer hores extres, com l'any passat. No les hi podré pagar tant, perquè en realitat hauré d'inventar-li feina endut per la filantropia. Què tal, eh? Què me'n diu?

Quan evoco aquell episodi, encara no sé ben bé qu' em va passar. Era víctima d'emocions i de càlculs fets precipitadament; tenia les mans al darrera i comptava amb els dits, embullant-me, perquè calia dividir les lletres de la rentadora per les hores extres, i els dits, diguin el que vulguin, només serveixen per a l'aritmètica senzilla.

Ni que em matessin no sabia dir per què em vingué una onada d'agraïment. Sóc pactista per naturalesa, i, a les bones, m'atrapen sempre. El senyor Arambell em va treure del despatx amb unes empenyetes que, segons com es miressin, eren cops amistosos a l'esquena.

A mig passadis, camí de la meua secció, ja em seguia el núvol dels dies foscos. La «Nemours 88», pobra, era màquina manada i de debò que no hi estava ressentit.

Però l'Elisenda m'esfereïa: cada vegada que tastava el gust metàl·lic de les hores extres, se m'acabava la il·lusió de les dolces, de les estimades hores ordinàries.

USA—, vaig entrar d'una revolada al despatx del director.

—El que no vulguis per a tu, no ho vulguis per a ningú —vaig dir atropelladament—. Els caps han de donar l'exemple i no tan sols són al damunt, sinó que han d'ésser al davant. Els primers en avançar i els darrers en retrocedir...

—Segui, seguei —em digué el senyor Arambell, estupefacte i empinat perquè l'havia sorprès jugant amb l'engrapadora—. Què té, ara? Vostè ens donarà feina...

L'angúnia em feia oblidar la paraula adornada, i vaig respondre-li bruscamment que tots quedariem més tranquils si ell sotmetia la prova del sou de director a la «Nemours 88». Quan hi pensa, encara m'admira la meua valerosa arrencada, fruit d'un d'aquests moments sublimes que eleven l'home malgrat tot.

El senyor Arambell va riure, però es veia d'una hora lluny que no en tenia ganes.

—El meu sou depèn del consell d'administració —puntualitzà—. I, pràcticament, no és un sou. Vostè és inexpert i no sap que a partir d'un cert nivell és més ortodox parlar d'ingressos.

—Doncs parlem-ne —vaig dir-li—. Si és bona com diuen, la màquina es quedarà tan fresca!

El senyor Arambell, enrigidit de sobte per la dignitat, em va fer observar que m'extrahimitava:

—El fet que li doni tanta corda el desorienta. No m'obligui a parar-lo en sec!

A vegades —no està bé que m'alabi— tinc inspiracions fulgurants, que em fan perillós com un escorpí. Vaig insinuar que no actuava per compte propi, sinó en nom de la plantilla, i que fins em feia costat l'enllaç sindical. Però no fou per aquesta banda que va caure, ja que era un home de bregues patronals. Subcumbí quan vaig tenir la múrria pensada d'afirmar-li que el personal admestia el seu valor i que tothom estava segur que passaria la provatura d'una manera brillant. Es va estufar tot ell.

—És un simple cop d'afecte —vaig afegir—. Una manera de fer entrar la «Nemours 88» a la gran família, com una parenta més.

El senyor Arambell tenia el costum de dir que tots plegats, des dels meritoris fins al més important dels accionistes, havíem d'actuar com si fóssim una gran família, i la veritat

Tele estel

EL SETMANARI

CATALÀ D'AVUI

des del número
que ve

canvia el format
amplia el contingut

impessio
en rotogravat